

FUNDACJA
Archiwum Pomorskie Armii Krajowej
ul. W. Garbary 2, tel. 65-22-186
80-100 TORUŃ

Opr. 23.05.93 H. Korunkow

FUNDACJA GENERAL ELŻBIETY ZAWACKIEJ
Archiwum Armii Krajowej
87-100 TORUŃ, ul. W. Garbary 2, tel. 65-22-186
Biuro: 65-22-186
NIP: 6312710260
REGON: 1470502736
KRS: 0000041011
Nr r-ku od 1090 1506 0000 0000 5002 0244

poprzedni nr M-641/1293

1/102/93

Chrzanowski Bondan

80-462 Gdansk - Ząsca

Gdynia
Zw. J. - NSZ

†† Nierzwicki Arnold Albin
ps. „Krzysztof”, „Marta”

M-641/1293 Pom.

SPIS ZAWARTOŚCI TECZKI — *Mierzwicki Arnold Album*

J: *M: 641/1293 Pom.*

Gdynia Lw. J - NSZ

I. Materiały dokumentacyjne

I/1 — relacja właściwa *k. 2 s. 1-2*

I/2 — dokumenty (sensu stricto) dot. osoby relatora —

I/3 — inne materiały dokumentacyjne dot. osoby relatora *k. 1 s. 1*

II. Materiały uzupełniające relację *k. 1 s. 1*

III. Inne materiały (zebrane przez „relatora”):

III/1 — dot. rodzinny relatora —

III/2 — dot. ogólnie okresu sprzed 1939 r. —

III/3 — dot. ogólnie okresu okupacji (1939-1945) —

III/4 — dot. ogólnie okresu po 1945 r. —

III/5 — inne... —

IV. Korespondencja

.....
.....
.....
.....

V. Wypisy ze źródeł (tzw.: „nazwiskowe karty informacyjne”) k. 1-8

VI. Fotografia — dzieła i monografie

1/1. Relacja - Niewiński Arnold:

1. Biogram - relacja autorstwa Bogdana
Chromowskiego, napis - data optywu

21.12.1992

k. 2 s. 1-2

Dokument B. Umieńskiego
21.12.1992 r.

noty o tabu M-641/1293

NIERZWICKI ARNOLD, ALBIN, ERICH /1907- zmarł po wojnie/, pseud. "Krzysztof", "Marta", oficer ZJ i NSZ, ppor. rez/kpt.

- Urodzony 12.05.1907 r. w Gdańsku, syn Józefa i Joanny z domu Szulz. Miał starszego brata Brunona, używającego podczas okupacji nazwiska Nidens i działającego w wywiadzie ZJ /przed wojną B. Nidens związany był przypuszczalnie z Oddziałem II WP/. N. pracował przed wybuchem wojny w Chojnicach w szkole prowadzonej przez siostry zakonne przy szpitalu Sw. Barbary. Praca z tam także Franciszek Neumann, późniejszy wspólny pracownik N. na Pomorzu. Po opuszczeniu Pomorza przez Niemców, N. uciekł do Warszawy i zamieszkał przy ulicy Rymarskiej. Miał być kierownikiem grupy "Głuska" w Toruniu. N. pewnie był związany z inicjatywami przedwojennymi władz cywilno-wojskowych, przygotowujących sieci podziemne na wypadek wojny z Trzecią Rzeszą. Blizszego charakteru tych kontaktów nie udało się ustalić. Wiadomo, że wraz z Marią Dynską uczestniczyli w obozach "szlachty zagrodowej" organizowanych dla młodzieży z terenów wschodnich. Obozy te funkcjonowały na Pomorzu i były wizytowane przez gen. M. Tokarzewskiego - Dowódcy DOK-VIII /Toruń/. Już od 1940 r. N. organizował sieć Okręgu ZJ na Pomorzu i w Rzeczy oraz sieć wywiadu. Pozostawał w ścisłym kontakcie z oficerem Marynarki Handlowej Mieczysławem Dukalskim p.o. Komendanta Okręgu Pomorskiego ZJ. Do pracy wywiadowczej zwerbował m.in. Rudolfa Kupera i Marię Dynską. Mieszkanie Dynskich przy ulicy Szczytnaj Nr 14 w Toruniu stanowiło skrzynkę kontaktową N. Przesyłał tam kartki pocztowe /szyfrowane/ podpisując je jako "Marta", był to jeden z pseudonimów, którym posługiwał się na Pomorzu. Posiadał papiery agenta niemieckiej firmy prowadzącej dystrybucję kawy. W 1943 r. zawarł związek małżeński w Warszawie. Pełnił funkcję I-go Zastępcy a potem Szefa Wywiadu "Z" ZJ. Od lata 1942 r. do momentu aresztowania pełnił też funkcję Szefa Oddziału II Inspektoratu Ziemi Zachodnich ZJ i NSZ. Zorganizował sieć wywiadowczą na terenie Pomorza, ziem zaokreślonych i w samej Rzeczy. Posiadał liczne kontakty z funkcyjami

narazeni gęsto jak i z oficerami Wehrmachtu. M.in. przez M.Dym-
kę nawiązał kontakt z jego kuzynem por. wojsk lotniczych Janem Skie-
śwakiem, który dostarczał informacji dotyczących zaginionych lotnictwa.
Trudno powiedzieć, czy oficer niemiecki przekazujący wiadomości
z Królowca, Malberka, używający pseudonimu "Adler" /B.M.A.-kler ?/
i J.Skiśwaki to jedna osoba czy też N. kontaktował się w tym wypad-
ku z dwoma różnymi oficerami. W połowie 1942 r. N. miał być skierowa-
ny na Bałkany w celu zorganizowania sieci wymienniczych łączności.
Aresztowany w czerwcu 1943 r. lub wiosną 1944r., więziony był w Ber-
linie. Później okazał się tam W.Strusiowicz, dawny kierownik sieci "F"
grupy "Wybrzeże" na Pomorzu, który poprzez Rzewuską /imię nie jest
znane/ z Warszawy przekaazywał paczki żywnościowe. N. został osadzony
w obozie koncentracyjnym w Mauthausen, przeżył oboz. Kontakt z rodziną
urwał się w końcu 1944 r. Po wojnie znalazł się w siedzibie Ciszala
II Brygady Świętokrzyskiej w Regensburgu. Oboził się powtórnie,
miał syna Krzysztofa. Zmarł po wojnie w Niemczech

Archiwum Muzeum Stutthof, sygn.: Z-II-3-11; Główna Komisja Badania
Zbrodni Przeciwko Narodowi Polskiemu, sygn.: M-6; Okręgowa Komisja
Badania Zbrodni Przeciwko Narodowi Polskiemu w Gdańsku, sygn.:
Ds 78/69; Chrzastowski B., Cąsierowska A., Gdynia w latach okupacji.
Działalność Związku Jaszczurczego i Narodowych Sił Zbrojnych, "Rocz-
nik Gdyniński" 1989/1990 nr 9, s. 106-109; Strusiowicz W., Ideaty i rze-
czywistość, wspomnienia z lat wojny i okupacji Polski /b.d./, naszyno-
pis; Siemaszko Z., Narodowe Siły Zbrojne, Warszawa 1982 /tutaj figu-
ruje jako Kazimierz Mierzwicki aresztowany wiosną 1944 r./; Zasłużeni
Pomorzanie w latach II wojny światowej. Szkice biograficzne, Wrocław-
- Warszawa-Kraków-Gdańsk-Lódź 1989, s.61-63; Zeszyty do historii Na-
rodowych Sił Zbrojnych, Chicago 1961, z.1, s.31,47, Chicago 1962, z.2,
s.56-59 /tutaj jako kpt. Krzysztof, Kazimierz N./, Chicago 1990, z.11-19
/tutaj jako Krzysztof Mierzwicki/.

Breki fot.

Aut. B. Amoros wli

1/3. Inne materiały dokumentacyjne:

Nierowski Arnold

1. Informacja Halimy Strzeleckiej o
Irene (popr. Joannie Jachidse) Lost-
- Czupryńskiej, Ad. St., Delaje, t. XXII,
s. 204, kserokop.

K. 1 S. 1

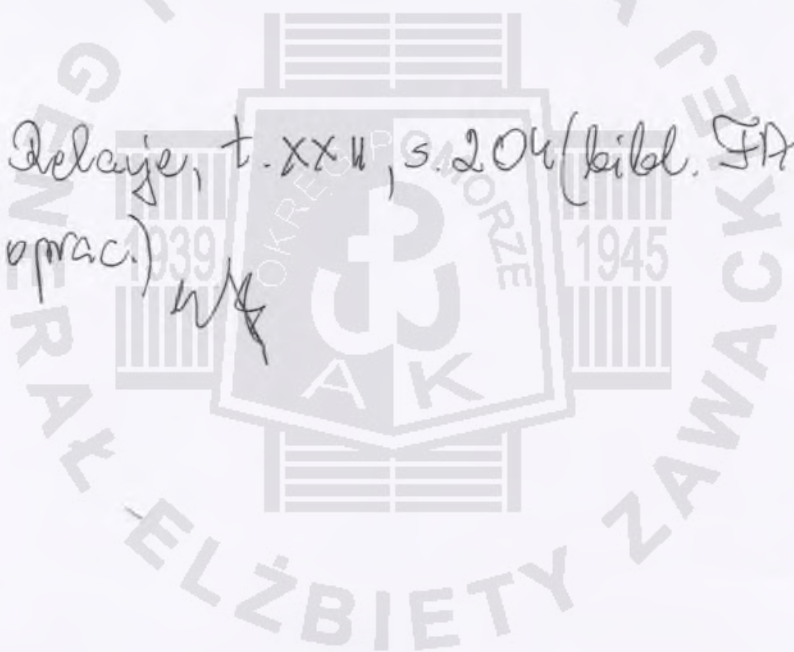
(Joanna Jedryga) a/f

000204

Informacje o (Irene) Lost-Czupryńskiej
/uzyskane od H.Strzeleckiej/.

I.Lostówna jako telefonistka w Kriegsmarinearsenal na Okęciu. Do organizacji wciągnął ją "Nidens"-Nierzwicki. Miał on grupę narodowościową. Wiosną 1941r zaprzysiął I.Lost. Nie miała żadnego pseudonimu. Kontakt utrzymywała z A.Eliaszewiczem, Nierzwickim i S.Strzeleckim. Ze Strzeleckim spotykała się w Wielkiej Wsi/obecnie Władysławowo/. Chodziło o to, aby nie zwracać na siebie uwagi. I.Lost jeździła też do Warszawy-do rodziny. Tam widywała się z Eliaszewiczem i Nierzwickim oraz innymi osobami, lecz ani pseudonimów, ani nazwisk nie pamięta. Nic też nie może powiedzieć o Sauerze i Kałku. Podczas okupacji mieszkała w Gdyni przy ulicy Abrahama.

A.Mst., Relacje, t. XXIV, s. 204 (bibl. JAPAK
-dział oprac.) w/f

II. Materiały uzupełniające relacje -
- Niewiński Arnold:

1. Chramowski B., biogram „Niewiński Arnold...”,
[w:] Słow. biogr. komsop. pomorskiej 1939-1945,
Tommi 2002, z. 1, wyd. 2. s. 154, kserokop. k. 1 s. 1

1

Nierzwicki Arnold Albin Erich ps. „Krzysztof”, „Marta” (1907–...), oficer ZJ i NSZ na Pomorzu.

Ur. 13 V 1907 r. w Gdańsku; syn Józefa i Joanny z d. Szulc. Przed wybuchem wojny pracował jako nauczyciel w Chojnicach, w szkole prowadzonej przez siostry zakonne przy szpitalu św. Boromeusza (w szkole Nierzwickiego pracował także Franciszek Naumann, późniejszy jego współpracownik na Pomorze). Związany z inicjatywami przedwojennymi władz cywilno-wojskowych, przygotowujących sieci podziemne na wypadek wojny, wraz z Moniką Dymką uczestniczył w obozach „szlachty zagrodowej” organizowanych dla młodzieży z terenów wschodnich. Obozy te funkcjonowały na Pomorzu i były wizytowane przez gen. M. Tokarzewskiego.

Po opanowaniu Pomorza przez Niemców Nierzwicki uciekł do Warszawy i zamieszkał przy ul. Rymarskiej. Miał być początkowo kierownikiem „Grunwaldu” w Toruniu. Od 1940 r. tworzył sieć organizacyjną oraz sieć wywiadu Okręgu ZJ na Pomorzu. Pozostawał w ścisłym kontakcie z oficerem Marynarki Handl. Mieczysławem Dukalskim, p.o. kmdta Okręgu Pom. ZJ. Do pracy wywiadowczej zwerbował m.in. →Rudolfa Kupera i Monikę Dymką. Mieszkanie Dymskich przy ul. Szczytnej 14 w Toruniu stanowiło jego skrzynkę kontaktową. Nierzwicki przysyłał tam szyfrowane kartki pocztowe, podpisując je jako „Marta”. Posiadał papiery agenta niemieckiej firmy prowadzącej dystrybucję kawy. Pełnił w ZJ funkcję I zcy, a potem szefa wywiadu „Z”. Od lata 1942 r. do momentu aresztowania pełnił równocześnie funkcję szefa oddz. II Insp. Ziem Zachodnich ZJ i NSZ, zakładając sieć wywiadu na terenie Pomorza, innych ziem zaanektowanych oraz w samej Rzeszy. Posiadał liczne kontakty z funkcjonariuszami gestapo i z oficerami Wehrmachtu. M.in. przez Dymką nawiązał kontakt z jej kuzynem, por. Luftwaffe Janem Skłodowskim, który dostarczał mu informacji. Trudno powiedzieć czy oficer niemiecki E. Müller przekazujący mu wiadomości z Królewca i Malborka (używający ps. „Adler”) i J. Skłodowski to ta sama osoba. W połowie 1942 r. Nierzwicki miał być skierowany na Bałkany w celu zorganizowania tam sieci łączności. W 1943 r. zawarł w Warszawie związek małżeński. Aresztowany w czerwcu 1943 r. lub wiosną 1944 r., więziony był w Berlinie. Pomoc okazał mu tam W. Strusiewicz, dawny kierownik sieci „F” grupy „Wybrzeże” na Pomorzu, który przez Rzewuską z Warszawy przekazywał paczki żywnościowe. Nierzwicki został osadzony w obozie konc. Mauthausen, który przeżył.

Po wojnie znalazł się w siedzibie oddz. II Brygady Świętokrzyskiej w Regensburgu. Ożenił się powtórnie, miał syna Krzysztofa. Zmarł po wojnie w Niemczech.

Starszy brat A. Nierzwickiego Brunon przed wojną związany był przypuszczalnie z Oddz. II Sztabu Generalnego WP. Podczas okupacji używał nazwiska Niedens i działał w wywiadzie ZJ.

APAK, T.: Nierzwicki A.; AMSt., sygn. Z-II-3-11; AGKBZ, sygn. M-6; AOKBZ w Gdańsku, sygn. Ds 78/69; Chrzanowski B., Gąsiorowski A., *Gdynia w latach okupacji. Działalność ZJ i NSZ*, Rocznik Gdyński nr 9, 1989/1990, s. 106–109; *Zasl. Pom...*, s. 61–63.

Bogdan Chrzanowski

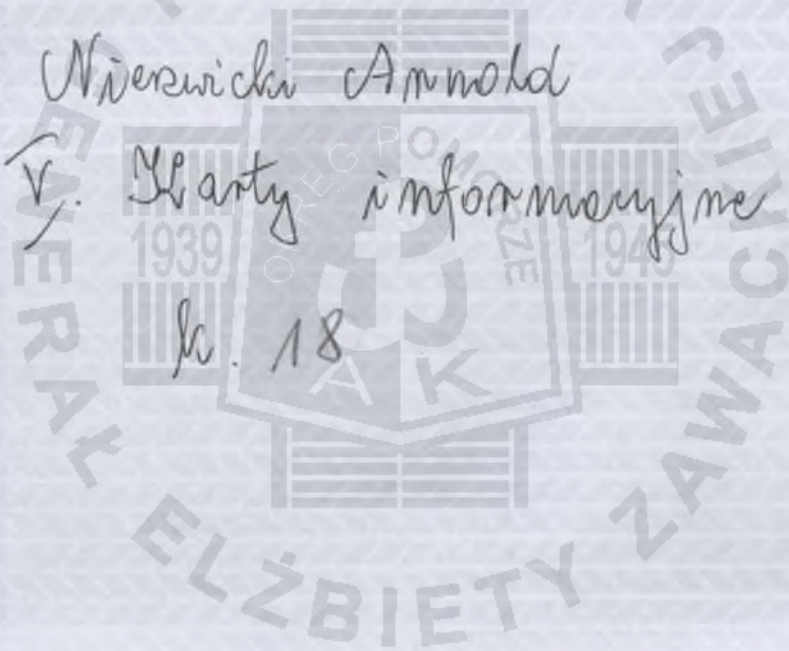
Słow. biograf. konspiracji pomorskiej 1939-1945
Wyd. J. A. PAK t. V, Toruń 2002 r. 1.

D: J: 641/1293 Pom.

Gdynia

Wierwichi Arnold

V. Skarty informacyjne
1939 1946
K. 18

Mirowski Arnold czy Alfred ^{Goleński} ^{Gdynia} ^{vel Kinghof?}
ps Michał ^{vel Tomasz} ^{brat Bronisław}
oficer gólbalkijskiej wywiadowczy
był rodem z Goleńska
Przed wojną przez 4 lata pracował w Chojni-
cach jako mechanik ¹⁹⁴⁵
w Toruniu jego punkt kontaktowy to Kłosa
Dymka
Bywał w Rzymie i na Bałkanach
jego zdjęcie z autografem m. p. Marii
Plesniawskiej

Kt

Arnold
Mierzwicki Konstanty

Gdynia
2

ul. Crestawa Heusel - 125 Pom str 2
Zona Bernarda Heusla, brata + Stefana

Mierzwicki - brat Müdensa (który przy brat w czasie
wojny to narodził, zamiast Mierzwicki Bruno)

był obcym przy zaproszeniu Crestawy Heusel

[jej siostrzeńcem Stefan Heusel sędzią przyjeżdżał w czasie
w Austrii (Słabiwice) w końcu 1940 r.

Organizacja, o której mówił Hr. Heuslar, to Związek pro-
czerwony, którego grupę wywiadowczą wzięli jej w czasie
do ZSRR - NK i działali na terenie Przemysłu i województwa
polskiego włączając do Przemysłu

Mirowski Henryk
brat Mirowskiego

Zw James
Gdynie

vel Donald
Alfred

3

Zw James

Elizy? ^{Elizy?}

manuskiel z Tucholi (sprawa dywizyj)

zdeje in untime i arestowanie calej
grupy Gdyniejskiej

zginel jakoby 4 partyzantow

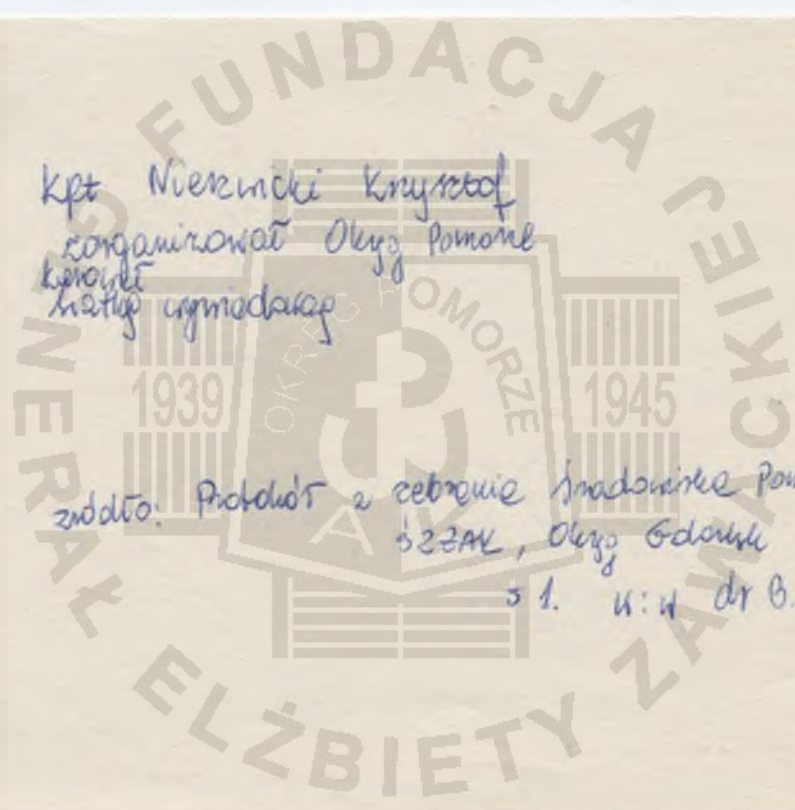
Kaczkowski Merga - nie ma wzmianki

golynie
28 4

Kpt Nierucki Krzysztof
organizował Olego Pomone
kierował
miejscem umocowania

zobdło: Prochodit z rebrnie Inadonike Pomonkugo
SZERAK, Olego Gdanki 3.02.92
s l. u: u dr B. Amosowski

eu

Wzrost 5
24. Jesien.

Arnold

niechcący "kryształ" ps

oficer, z W-ny

rozmasaż z Hensem, spotykał się w umieraniu
Henslow, gdzie był p. konsektorem z W-ny

źródło: sel. Helmy Neumann z d. Barcisk

ca

GDYŃIA 6

1ZZ NSZ

kpt. NIERZWICKI KRZYSZTOF ps. "Krzysztof" KO ZJ

1) Organizował sieć Okr. ZJ na Pomorzu oraz w Rzeszy. Jeździł po całym Pomorzu, do Łodzi, Wrocławia i do Rzeszy. pozostawał w ścisłym kontakcie z kpt. M.Zaporą, p.o. kmdta Okr. Pom. ZJ. Oprócz w/w działalności, Nierzwicki organizował na tym terenie także zręby wywiadu. Do pracy wywiadowczej zwerbował Monikę Dymską, która pełniła funkcje skrzynki pocztowej, oraz Rudolfa Kuppera. Nierzwicki i Zapora odpowiedzialni byli za wywiad ZJ w Rzeszy. Wywiad ZJ na Pomorzu przejął od nich Stanisław Ludwik Jeute ps. "Wilk", "Zachodni"

2) II-gi z-ca Kmdta Milicji Pomorskiej w Toruniu M.Zapory (ZJ). Formację tę utworzono w wyniku zawarcia porozumienia pomiędzy pom. ZJ i ODR, jednocześnie oficer funkcyjny i łącznik do ODR. Zadania Milicji sprowadzały się do wzięcia udziału w walce i stworzenia bezpiecznych warunków organom władzy RP w okresie przejściowym. Oddziały te zaczęto tworzyć w Bydgoszczy, Świeciu, Chełmnie i Gdyni. Pom.

3) Szef Oddz. II w Inspektoracie Ziemi Zachodnich NSZ od 1944 r.

B.Chrzanowski, Działalność ZJ-NSZ, [w:] Walka podziemna..., s. 249, 250, 251.

MGr'94

7

NIERZWICKI KRZYSZTOF

Gdynia ZJ

wywiad

Członek gdyńskiej siatki wywiadowczej ZJ obejmującej wywiad wojskowy i przemysłowy na terenie portu i stoczni w Gdyni. Kierownikiem siatki był Stefan Hensel od jesieni 1941r. Aktywnymi współpracownikami S.Hensla byli: Helena, Czesława i Bernard Henslowie, Halina i Stanisław Strzeleccy, Halina Barczak (Neumann), Krzysztof Nierzwicki, Brunon Niedens-Nierzwicki (brat Krzysztofa), Irena Piotrowska, Irena Lost, Franciszek Gburek, Leon Szulz, Bronisława i Antoni Fischerowie z Bydgoszczy, Czesław Kałek, Antoni Czerwik, Edmund Czar-kowski, Jan Tomanek (uczeń Szkoły Morskiej), prof. muzyki Marian Sauer, Lucjan Jędrzejczak, Helena Maćkowiak i jej siostra Stefania Przybył mieszka-jące w Berlinie. Łącznikami między Gdynią i War-szawą byli: Zenon Narojek, E.Konieczny ("Maksio") i Halina Skarżyńska. Do Warszawy jeździli: S.Hen-sel, E.Eliaszewicz, E.Konieczny. Członkowie wywia-du ZJ zbierali informacje o produkcji stoczni, ru-chu okrętów, przemyśle zbrojeniowym oraz o nastro-jach ludności polskiej i niemieckiej. Rejestrowano też nazwiska funkcjonariuszy hitlerowskich. Grupa ta miała kontakt z wywiadem ZWZ zarówno w Gdyni, jak i w Warszawie z grupą K.Wickiego i A.Wiensa-Wis-
nowskiego (KG AK)
B.Chrzanowski, Działalność ZJ-NSZ, [w:] Walka
podziemna..., s. 252-253.

MG 84

Wwe
Roman
2j

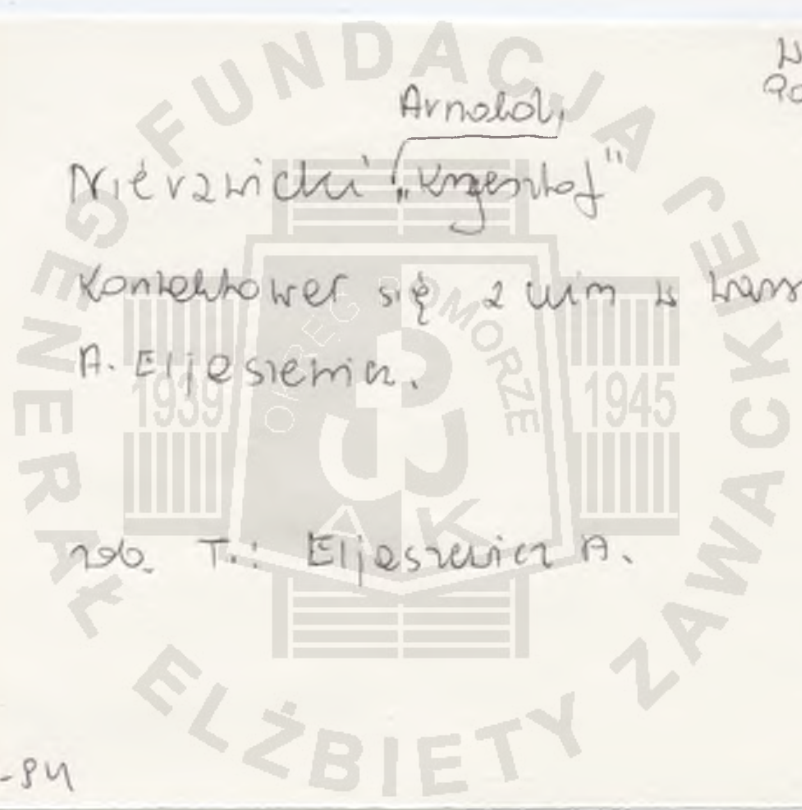
Arnoldy

Nierzwicki "Krieghof"

Kontaktował się z nim w sprawie
A. Eljesiewicza.

rod. T.: Eljesiewicz A.

JMM-84

Annałol

Gdywie Pomone

Mierzwicki / ~~Krzystof~~

zj 8

ps "Krzystof"

- w 1940 r organizator nieurocznika na Pomone i w Przesy. Utrzymywał ścisły kontakt z M. Zapora - komendantem Obojgu Pomone zj.

A. Gosińkowski, "Geneza..." str. 116, 117, 118

K. Wojt / VI. 94.

Mierzwicki Arnold

ps "Wrony szkod"

datem 1939 r. był skierowany na obóz do
Puław. ~~Podważał z Próżności~~ lub
~~Ukraińcy~~
w czasie wojny zaangażowany
w działalność konspiracyjną na Pomorzu,
w sieci wywiadowczej zwłazki jaszczyńskiego.

17. Górnowski, "Generał...", str. 64

K. Wojt 1/2. 94.

Gdynia

Pomorze

Zw. Jaszczyńskiego

indyw.

wywiady

Gdynia
10

kpt. NIERZWICKI KRZYSZTOF ps. "Krzysztof" KO ZJ

Urzymywał z nim kontakty w czasie okupacji Gerard Derengowski ps. "Gerwazy" (przedwojenny pilot 4 pułku lotniczego w Tczewie) członek wywiadu ZJ oraz ZWZ - członek siatki "A" należącej do grupy "Wybrzeże" II Oddz. KG AK.

B. Chrzanowski, Działalność ZJ-NSZ, [w:] Walka podziemna..., s. 252.

MGr '94

Nierzuwielci Krupetof

Amerykanie i tacy z ni-ma grup myślo-
dowczych, bratających na kreacje postoi i pow.

T.: Synusia M. (biogr. E. Zawadziej s. 62)

KP 95

gdymś - gdymś
AK ? 12

Nierszwicki Arnold Gdynia 13
Zw. Jaszk.

Zob. relacja Karojek Zenon
t. osob. M-1004/1742 (Gdynia)

Wł. K 199

a

Nierzwicki Arnold

Gdynia 14
Lw. J.
Ekspozyt.
Lw. J.

Pełnit funkcję kierownika
w Ekspozycje "Z" (Zachód)
Oddz. II (Miyriadowski) Lw. J.

rel: Dukałski Wiesław
t. osob. H-1018/1762 KO

1982. XI 199

ptk. Niewzwicki ps. „Marta”

15

Lima 1941/42 r. kpt. Lesikow-
ski nawiązuje z nim kontakt
- jest emisariuszem KGAK²
w sprawie akcji sceleniowej

T: cz. T II-389/1008 insp. Traw
Alojzy Jedzejewski

Wfz. II 2000

Gdynia

Zy i NSZ
Johanna
Warszawa

NIERZWICKI Arnold Albin

ps. "Inysel", "Marta"

Urodz. 13. V. 1907 w Gdaiisku.

Oficer Zy i NSZ na Pomorzu. Aresetowa-
ny w sierpniu 1943 r. lub wiosną 1944 r. wię-
ziany w Berlinie-Oschkoy w obozie konc.
Mauthausen i przeżył.

Zob. Słownik Biogr. Douss. Soku. cz. I, s. 154
Fundacja Archiwum Solwskie AK
Jonei, 1994 r.

U. Dębski 2008

kpt.^{††} Nierswicki Arnold
ps. „Khasisof, Komrad,
Marta, Ciotko”

Gdynia
Zg-USA 17

zob. Bogdan Chazanowski, Związek
Jasziurczy i Karolowe Sity Zbrojne
na Pomorzu 1939-1947, Wyd. FRP&K
t. XIII, Toruń 1997, s. 239

8/8. VI'05

a Nierwicki Arnold
ps. "Marta"

Gdynia
Sw. J. 18

Emisariusz D G 2 W 2, nauzyciel
z Chojnic, ukrywający się od 1939
w Warszawie, latem 1944 u. nawiązał
w Toruniu kontakt z Moniką Dymską,
dając Monice pszy ul. Szarytej petni,
funkcję jego kwatery, tud przechowyje
swoje archiwum.

zob. M. Pleśniarska, Monika Dymśka...
Roczn. Torunski, 14, Toruń 1979, s. 126...
ss. VI'05 (bibl. FAJAK)

Mierzwicki Arnold

